МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету права, публічного управління та національної безпеки
Віталій ДАНКЕВИЧ
31 серпня 2026

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія сім'ї

Рівень вищої освіти: *Перший (бакалаврський)*

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки / С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Спеціальність: 053 Психологія / С4 Психологія

Освітня програма: Психологія

Житомир - 2026

Розробники: Можаровська Т.В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

Інформація про викладача

Викладач (-і)	Можаровська Тетяна Вікторівна
Профайл викладача (-ів)	https://polissiauniver.edu.ua/можаровська-тетяна-вікторівна/
Контактна інформація	+38 097 5611426, tetiana.mozharovska@polissiauniver.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	http://m.polissiauniver.edu.ua/course/view.php?id=4761
Консультації	Онлайн консультація в Zoom, Viber, Telegram щопонеділка та щосереди з 15.00 до 17.00

Робоча програма навчальної дисципліни Психологія сім'ї затверджена на засіданні кафедри психології
Протокол від "25" серпня 2026 р. № 2
Завідувач кафедри _____ (Алла ЛИТВИНЧУК)

Погоджено із гарантом освітньої програми Психологія
_____ (Ірина ГРЕЧУХА)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету права, публічного управління та національної безпеки
Протокол від "31" серпня 2026 р. № 1
Голова НМК _____ (Леся ВАСИЛЕНКО)

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма</td><td>заочна форма</td></tr>
<tr><td rowspan="15">Загальна кількість кредитів – 4

годин - 120

змістових модулів – 2</td><td>Галузь знань
С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</td><td colspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Спеціальність
С4 Психологія</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>4-й</td><td>4-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Рівень вищої освіти:
Перший (бакалаврський)</td><td>20 год.</td><td>6 год</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>28 год.</td><td>8 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>72 год.</td><td>106 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма підсумкового контролю:</td></tr>
<tr><td colspan="2">екзамен</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань про психологічні закономірності становлення, розвитку та функціонування сім’ї як соціальної та психологічної системи, особливості сімейних, подружніх і дитячо-батьківських взаємин; розвиток умінь аналізувати структурно-функціональні характеристики сім’ї, динаміку сімейних стосунків, конфлікти та кризові ситуації, а також формування базових навичок психологічного дослідження сімейних взаємин, розуміння принципів психологічного консультування та допомоги сім’ї з дотриманням професійно-етичних норм і меж компетентності психолога.

Завдання: сформувати у здобувачів вищої освіти знання про предмет, завдання, основні поняття, теоретичні підходи та методологічні засади психології сім’ї; ознайомити із закономірностями становлення та розвитку сім’ї, сучасними формами сімейних відносин, функціями сім’ї та тенденціями її трансформації;

сформувати розуміння структурно-функціональних характеристик сім'ї, особливостей сімейних ролей, підсистем, меж, правил і механізмів сімейної взаємодії; розкрити психологічні закономірності формування подружньої пари, вибору партнера, розвитку кохання, емоційної близькості та партнерських стосунків; ознайомити з основними етапами життєвого циклу сім'ї, особливостями дитячо-батьківських взаємин, сімейного виховання та міжпоколінної взаємодії; сформувати здатність аналізувати причини, динаміку та психологічні механізми сімейних конфліктів, визначати конструктивні способи їх розв'язання; розвинути розуміння нормативних і ненормативних сімейних криз, особливостей адаптації сім'ї до складних життєвих обставин, зокрема пов'язаних із війною, втратами, вимушеною міграцією та тривалою розлукою; ознайомити з психологічними аспектами розлучення, повторного шлюбу, формування реконструйованих сімей та адаптації їхніх членів до змін сімейної структури; сформувати базові вміння застосовувати методи психологічного дослідження сім'ї, аналізувати сімейні взаємини, інтерпретувати результати психодіагностичного оцінювання; ознайомити з основними підходами, принципами та методами психологічного консультування і допомоги сім'ї, сформувати розуміння професійно-етичних вимог, психологічної безпеки та меж компетентності психолога.

Передумови для вивчення дисципліни: Загальна психологія, Психологія особистості та індивідуальних відмінностей, Психологія розвитку, Практикум з психоедукації.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей:**

а) інтегральної: Здатність в складних умовах трансформацій сучасного суспільства розв'язувати складні завдання та проблеми у сфері психології, що передбачає необхідність комплексного застосування психологічних теорій та методів..

б) загальних (ЗК):

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

в) спеціальних (СК):

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в т.ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
ПРН 4. Обгрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен
знати: предмет, завдання, основні поняття, теоретичні підходи та методологічні засади психології сім'ї; психологічні закономірності становлення, розвитку та функціонування сім'ї як системи; сучасні форми сім'ї, її основні функції та тенденції трансформації сімейних взаємин; структурно-функціональні характеристики сім'ї, особливості сімейних ролей, підсистем, меж, правил і моделей взаємодії; психологічні закономірності формування подружньої пари, вибору партнера, розвитку кохання, емоційної близькості та партнерських стосунків; основні етапи життєвого циклу сім'ї, особливості дитячо-батьківських і міжпоколінних взаємин; причини, види, динаміку сімейних конфліктів, особливості нормативних і ненормативних сімейних криз та способи їх конструктивного подолання; психологічні особливості розлучення, повторного шлюбу, функціонування реконструйованих сімей та адаптації їхніх членів; особливості функціонування сімейної системи в умовах війни, вимушеної міграції, тривалої розлуки, втрат і повоєнної адаптації; чинники сімейної резильєнтності, психологічного благополуччя та адаптаційні ресурси сім'ї; основні методи психологічного дослідження та діагностики сімейних взаємин, їхні можливості й обмеження; теоретичні основи, принципи та основні підходи до психологічного консультування і допомоги сім'ї; професійно-етичні принципи роботи із сім'єю, вимоги до конфіденційності, психологічної безпеки та межі професійної компетентності психолога.
вміти: застосовувати теоретичні знання з психології сім'ї для аналізу сімейних взаємин і психологічних проблем сім'ї; визначати структурно-функціональні характеристики сім'ї, аналізувати сімейні ролі, підсистеми, межі та особливості взаємодії між її членами; аналізувати психологічні чинники формування подружніх стосунків, особливості емоційної близькості, партнерської взаємодії та задоволеності шлюбом; характеризувати особливості функціонування сім'ї на різних етапах її життєвого циклу, визначати вікові та ситуаційні завдання сімейного розвитку; аналізувати особливості дитячо-батьківських і міжпоколінних

взаємин, визначати чинники, що впливають на психологічний клімат сім'ї; розпізнавати основні види сімейних конфліктів і криз, аналізувати їхні причини, динаміку та можливі способи конструктивного розв'язання; аналізувати психологічні наслідки розлучення, повторного шлюбу та змін сімейної структури для різних членів сім'ї; визначати психологічні труднощі та адаптаційні ресурси сімей, які переживають наслідки війни, вимушеної міграції, розлуки, втрат і повернення військовослужбовців до сімейного життя; застосовувати базові методи психологічного дослідження сім'ї, зокрема спостереження, бесіду, аналіз сімейних ситуацій, побудову генограми та окремі психодіагностичні методики відповідно до їхнього призначення; аналізувати й інтерпретувати результати психологічного дослідження сімейних взаємин з урахуванням можливостей та обмежень застосованих методів; формулювати попередні психологічні гіпотези щодо особливостей функціонування сімейної системи на основі аналізу навчальних кейсів; визначати можливі напрями психологічної підтримки сім'ї відповідно до характеру її труднощів, потреб і наявних ресурсів; застосовувати базові навички професійної комунікації, активного слухання, емпатійного реагування та аналізу сімейних ситуацій; дотримуватися принципів професійної етики, конфіденційності, добровільності, недискримінації та психологічної безпеки під час роботи із сімейною проблематикою; усвідомлювати межі власної професійної компетентності та визначати ситуації, що потребують залучення інших фахівців або спеціалізованої психологічної допомоги.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти зможуть отримати додатково такі soft skills: комунікативні навички, емоційний інтелект, емпатійність, критичне та аналітичне мислення, навички конструктивного розв'язання конфліктів, стресостійкість, емоційну саморегуляцію, адаптивність, психологічну гнучкість, навички командної роботи, толерантність, повагу до різноманітності, рефлексивність, здатність до співпраці, прийняття обґрунтованих рішень, етичну відповідальність

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи психології сім'ї та закономірності сімейних взаємин

Тема 1. Психологія сім'ї як галузь психологічної науки. Сім'я як система.
Предмет, об'єкт, мета та завдання психології сім'ї. Становлення та розвиток психології сім'ї як наукової дисципліни. Міждисциплінарні зв'язки психології сім'ї. Основні поняття та категорії психології сім'ї. Поняття сім'ї, родини, шлюбу та

сімейних взаємин. Основні теоретичні підходи до вивчення сім'ї. Системний підхід у психології сім'ї. Сім'я як мала соціальна група та цілісна психологічна система. Основні характеристики сімейної системи: цілісність, взаємозалежність, ієрархічність, динамічність, гомеостаз і здатність до змін. Психологічне благополуччя та особливості функціонування сімейної системи.

Тема 2. Сучасна сім'я: форми, функції та тенденції розвитку.
Історичні аспекти становлення та розвитку шлюбно-сімейних відносин. Соціокультурні чинники розвитку сім'ї. Особливості становлення та розвитку української сім'ї. Сучасні форми шлюбу та сімейних відносин. Типологія сімей за структурою, складом і характером взаємин. Основні функції сім'ї та особливості їх реалізації в сучасному суспільстві. Трансформація сімейних цінностей, гендерних ролей і моделей партнерства. Демографічні, соціально-економічні та культурні чинники змін сімейних відносин. Психологічне здоров'я та благополуччя сучасної сім'ї. Сучасні тенденції розвитку української сім'ї в умовах суспільних трансформацій.

Тема 3. Структурно-функціональні та рольові особливості сім'ї.
Поняття структури сім'ї та її основні характеристики. Функціонально-рольова організація сімейної системи. Сімейні ролі, їх класифікація та особливості розподілу. Конвенційні та міжособистісні сімейні ролі. Рольові очікування, рольова узгодженість і рольові конфлікти. Сімейна ієрархія та розподіл відповідальності. Сімейні підсистеми та їхні функції. Поняття сімейних меж, їх види та особливості функціонування. Сімейна згуртованість, гнучкість та адаптивність. Сімейні правила, традиції, міфи та сценарії. Особливості комунікації та емоційної взаємодії в сім'ї. Структурні характеристики функціональних і дисфункціональних моделей сімейної взаємодії.

Тема 4. Психологія кохання, вибору партнера та формування подружніх стосунків.
Психологічна сутність кохання та його значення в міжособистісних взаєминах. Історичний розвиток уявлень про любов і шлюб. Основні психологічні теорії та моделі кохання. Поняття закоханості, романтичного кохання, прихильності та емоційної близькості. Компоненти та типи кохання. Психологічні чинники міжособистісної привабливості та вибору шлюбного партнера. Основні теорії вибору партнера. Мотивація вступу у шлюб. Психологічна готовність до подружнього життя. Етапи формування подружньої пари. Подружня адаптація та узгодження очікувань партнерів. Психологічні чинники задоволеності

подружніми стосунками. Емоційна близькість, довіра, взаємоповага та партнерська взаємодія. Психологічні особливості підтримання тривалих подружніх стосунків.

Тема 5. Життєвий цикл сім'ї та психологія дитячо-батьківських взаємин.
Поняття життєвого циклу сім'ї та основні підходи до його періодизації. Стадії розвитку сімейної системи та нормативні завдання кожного етапу. Психологічні особливості молодої сім'ї. Перехід до батьківства та зміни сімейної структури після народження дитини. Психологічні особливості функціонування сім'ї з дітьми різного віку. Сім'я з дітьми підліткового віку. Сепарація дорослих дітей та трансформація дитячо-батьківських взаємин. Психологічні особливості сім'ї на пізніх етапах життєвого циклу. Дитячо-батьківські взаємини як складова сімейної системи. Батьківські установки, стилі виховання та особливості емоційної взаємодії з дітьми. Теорія прихильності та її значення для розвитку дитячо-батьківських взаємин. Міжпоколінна передача сімейних моделей поведінки. Чинники психологічного благополуччя дітей у сім'ї.

Змістовий модуль 2. Психологічні проблеми сімейних взаємин, діагностика та психологічна допомога

Тема 6. Сімейні конфлікти та сімейні кризи.
Поняття сімейного конфлікту та його психологічні характеристики. Основні види та причини сімейних конфліктів. Особливості подружніх, дитячо-батьківських і міжпоколінних конфліктів. Динаміка розвитку конфлікту та моделі конфліктної поведінки. Комунікативні порушення як чинники сімейних конфліктів. Ревнощі, порушення довіри та подружня невірність у системі сімейних взаємин. Конструктивні та деструктивні способи розв'язання сімейних конфліктів. Поняття сімейної кризи та її основні характеристики. Нормативні та ненормативні сімейні кризи. Причини виникнення та психологічні прояви кризових станів сім'ї. Особливості адаптації сімейної системи до кризових змін. Психологічні ресурси подолання сімейних криз. Відмінності між сімейним конфліктом, кризою та насильством у сім'ї. Психологічна безпека членів сім'ї в конфліктних і кризових ситуаціях.

Тема 7. Психологія розлучення, повторного шлюбу та реконструйованої сім'ї.
Розлучення як психологічний і соціальний процес. Основні причини та чинники ризику розірвання подружніх стосунків. Психологічні етапи та фази розлучення.

Емоційні, когнітивні та поведінкові реакції партнерів на припинення шлюбу. Особливості переживання втрати подружніх стосунків. Психологічні наслідки розлучення для дорослих і дітей. Особливості дитячої адаптації до змін сімейної структури. Співбатьківство та збереження конструктивної взаємодії між батьками після розлучення. Психологічні чинники адаптації до життя після розлучення. Повторний шлюб: мотивація, очікування та особливості формування нових партнерських стосунків. Поняття реконструйованої сім'ї та специфіка її функціонування. Формування нових сімейних ролей, меж і взаємин. Психологічні труднощі адаптації дітей і дорослих у реконструйованій сім'ї.

Тема 8. Психологія сім'ї в умовах війни та повоєнної адаптації.

Війна як чинник трансформації сімейної системи. Вплив тривалого стресу, небезпеки та невизначеності на психологічне функціонування сім'ї. Зміни сімейної структури, ролей, меж і способів взаємодії в умовах війни. Психологічні особливості сімей, які переживають вимушену міграцію, переміщення та тривалу розлуку. Особливості підтримання подружніх і дитячо-батьківських взаємин на відстані. Психологічні виклики сімей військовослужбовців і ветеранів. Вплив військової служби одного з членів сім'ї на сімейну динаміку. Психологічні особливості возз'єднання сім'ї та адаптації після повернення військовослужбовців. Переживання втрат, невизначеної втрати та тривалого очікування в сімейній системі. Особливості взаємодії з дітьми, які зазнали впливу війни. Сімейна резильєнтність, адаптаційні ресурси та чинники психологічного благополуччя. Основні напрями психологічної підтримки сімей, які постраждали внаслідок війни. Психологічні завдання повоєнної адаптації та відновлення сімейних взаємин.

Тема 9. Методи психологічного дослідження та діагностики сімейних взаємин.

Мета, завдання та принципи психологічного дослідження сім'ї. Основні методологічні підходи до оцінювання сімейного функціонування. Особливості організації психологічного дослідження сімейної системи. Методи спостереження, бесіди, інтерв'ю та аналізу сімейних ситуацій. Психологічна діагностика структури сім'ї, сімейних ролей, меж і характеру взаємодії. Генограма як метод дослідження сімейної історії та міжпоколінних взаємин. Екомапа та дослідження соціального оточення сім'ї. Методи вивчення подружніх взаємин, задоволеності шлюбом і сімейної згуртованості. Методи дослідження дитячо-батьківських взаємин. Особливості оцінювання сімейних конфліктів і психологічного клімату сім'ї. Вимоги до вибору психодіагностичних методик,

їхньої валідності та надійності. Принципи інтерпретації результатів психологічного дослідження сім'ї. Етичні вимоги до сімейної психодіагностики, конфіденційність та обмеження використання діагностичних інструментів.

Тема 10. Основи психологічного консультування та допомоги сім'ї.
Поняття, мета та основні завдання психологічної допомоги сім'ї. Види та форми психологічної допомоги сім'ї. Специфіка сімейного психологічного консультування та його відмінності від сімейної психотерапії. Основні теоретичні підходи до сімейного консультування. Системний, структурний, стратегічний, когнітивно-поведінковий та емоційно-фокусований підходи до роботи із сімейними взаєминами. Принципи організації консультативної взаємодії із сім'єю. Основні етапи сімейного психологічного консультування. Особливості встановлення професійного контакту, формулювання запиту та визначення цілей психологічної допомоги. Професійна позиція психолога під час роботи із сім'єю. Базові методи й техніки сімейного консультування. Особливості психологічної підтримки сімей у кризових ситуаціях. Психологічна допомога сім'ям, які переживають наслідки війни, втрати та зміни сімейної структури. Етичні принципи сімейного консультування. Добровільність участі, інформована згода, конфіденційність і психологічна безпека. Межі професійної компетентності психолога та підстави для перенаправлення до інших фахівців. Особливості забезпечення безпеки у випадках домашнього насильства.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лекції	практ.	лаб	сам.р.		лекції	практ.	лаб	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи психології сім'ї та закономірності сімейних взаємин										
Тема 1. Психологія сім'ї як галузь психологічної науки. Сім'я як система	10	2	2	–	6	10	2	–	–	8
Тема 2. Сучасна сім'я: форми, функції та	12	2	2	–	8	12	–	–	–	12

тенденції розвитку										
Тема 3. Структурно-функціональні та рольові особливості сім'ї	12	2	4	–	6	12	–	2	–	10
Тема 4. Психологія кохання, вибору партнера та формування подружніх стосунків	12	2	2	–	8	12	–	–	–	12
Тема 5. Життєвий цикл сім'ї та психологія дитячо-батьківських взаємин	14	2	4	–	8	16	–	2	–	14
Разом за змістовий модуль 1	60	10	14	–	36	62	2	4	–	56
Змістовий модуль 2. Психологічні проблеми сімейних взаємин, діагностика та психологічна допомога										
Тема 6. Сімейні конфлікти та сімейні кризи	12	2	4	–	6	10	–	–	–	10
Тема 7. Психологія розлучення, повторного шлюбу та реконструйованої сім'ї	12	2	2	–	8	10	–	–	–	10
Тема 8. Психологія сім'ї в умовах війни та повоєнної адаптації	12	2	2	–	8	10	–	–	–	10
Тема 9. Методи психологічного дослідження та діагностики сімейних взаємин	12	2	4	–	6	12	2	2	–	8
Тема 10. Основи психологічного	12	2	2	–	8	16	2	2	–	12

консультування та допомоги сім'ї										
Разом за змістовим модулем 2	60	10	14	–	36	58	4	4	–	50
Всього	120	20	28	–	72	120	6	8	–	106

5. Теми практичних

Назва теми	Кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
Тема 1. Психологія сім'ї як галузь психологічної науки. Сім'я як система	2	–
Тема 2. Сучасна сім'я: форми, функції та тенденції розвитку	2	–
Тема 3. Структурно-функціональні та рольові особливості сім'ї	4	2
Тема 4. Психологія кохання, вибору партнера та формування подружніх стосунків	2	–
Тема 5. Життєвий цикл сім'ї та психологія дитячо-батьківських взаємин	4	2
Тема 6. Сімейні конфлікти та сімейні кризи	4	–
Тема 7. Психологія розлучення, повторного шлюбу та реконструйованої сім'ї	2	–
Тема 8. Психологія сім'ї в умовах війни та повоєнної адаптації	2	–
Тема 9. Методи психологічного дослідження та діагностики сімейних взаємин	4	2
Тема 10. Основи психологічного консультування та допомоги сім'ї	2	2
Всього	28	8

6. Самостійна робота

Назва теми та види завдань	Кількість годин	
	Денна форма	Заочна форма
Тема 1. Психологія сім'ї як галузь психологічної науки. Сім'я як система 1. Скласти порівняльну таблицю основних теоретичних підходів до вивчення сім'ї. 2. Побудувати схему сім'ї як психологічної системи з визначенням її основних компонентів.	6	8
Тема 2. Сучасна сім'я: форми, функції та тенденції розвитку	8	12

1. Скласти порівняльну таблицю форм і функцій сучасної сім'ї. 2. Проаналізувати основні тенденції трансформації сімейних відносин в Україні.		
Тема 3. Структурно-функціональні та рольові особливості сім'ї 1. Побудувати схему структурної організації сім'ї з визначенням підсистем, меж і ролей. 2. Проаналізувати навчальний кейс щодо порушення сімейних меж і рольових очікувань.	6	10
Тема 4. Психологія кохання, вибору партнера та формування подружніх стосунків 1. Скласти порівняльну таблицю психологічних теорій кохання. 2. Проаналізувати чинники вибору партнера та психологічної готовності до шлюбу на прикладі навчальної ситуації.	8	12
Тема 5. Життєвий цикл сім'ї та психологія дитячо-батьківських взаємин 1. Розробити схему життєвого циклу сім'ї із зазначенням основних завдань кожного етапу. 2. Проаналізувати навчальний кейс щодо труднощів дитячо-батьківської взаємодії.	8	14
Тема 6. Сімейні конфлікти та сімейні кризи 1. Скласти порівняльну таблицю нормативних і ненормативних сімейних криз. 2. Проаналізувати кейс сімейного конфлікту, визначити його причини, динаміку та можливі способи конструктивного розв'язання.	6	10
Тема 7. Психологія розлучення, повторного шлюбу та реконструйованої сім'ї 1. Проаналізувати психологічні наслідки розлучення для дорослих і дітей. 2. Розробити схему основних труднощів адаптації членів реконструйованої сім'ї.	8	10
Тема 8. Психологія сім'ї в умовах війни та повоєнної адаптації 1. Проаналізувати навчальний кейс возз'єднання сім'ї після тривалої розлуки, визначити психологічні труднощі та адаптаційні потреби її членів. 2. Скласти схему чинників сімейної резильєнтності та ресурсів психологічної адаптації в умовах війни.	8	10
Тема 9. Методи психологічного дослідження та діагностики сімейних взаємин	6	8

1. Скласти порівняльну таблицю методів психологічного дослідження сім'ї із зазначенням їхніх можливостей та обмежень. 2. Побудувати генограму умовної сім'ї на основі навчального кейсу та проаналізувати міжпоколінні взаємини.		
Тема 10. Основи психологічного консультування та допомоги сім'ї 1. Розробити алгоритм первинної психологічної консультації сім'ї. 2. Проаналізувати навчальний кейс, визначити психологічний запит, можливі напрями допомоги та етичні обмеження роботи психолога.	8	12
Всього	72	106

7. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання: лекції, пояснення, бесіди, навчальні дискусії, демонстрація презентацій, схем, таблиць і відеоматеріалів, виконання практичних та аналітичних завдань, аналіз навчальних кейсів і проблемних сімейних ситуацій, моделювання сімейних ситуацій, рольові ігри, робота в малих групах, мозковий штурм, групові обговорення, побудова генограм та екомап, опрацювання психодіагностичних методик дослідження сімейних взаємин, проблемно-пошукові та дослідницькі завдання, аналіз наукової літератури та результатів психологічних досліджень, рефлексивні вправи, аналіз професійно-етичних ситуацій, самостійна робота з навчальними й науковими джерелами, складання порівняльних таблиць, схем та алгоритмів психологічної допомоги сім'ї.

8. Форми контролю і методи оцінювання

Основними видами контролю результатів навчання під час вивчення дисципліни «Психології сім'ї» є поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль є обов'язковим та проводиться впродовж семестру з метою забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами вищої освіти у процесі здобуття освіти та для перевірки рівня теоретичної й практичної підготовки здобувачів на кожному етапі вивчення освітньої компоненти.

Оцінюванню під час поточного контролю підлягають результати навчання, що виявляються через продемонстровані здобувачем вищої освіти знання та набуті уміння й навички. Проведення поточного контролю, у тому числі з використанням дистанційних технологій, може здійснюватися із використанням різних типів

завдань, таких як: тести (автоматизовані тести) для контролю та самоконтролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти; індивідуальні та групові завдання з наданням зворотного зв'язку про результати перевірки навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за матеріалом, що вивчається; завдання, що потребують розгорнутої, творчої відповіді (наприклад, кейси).

За результатами поточного контролю здобувач вищої освіти може отримати максимально 60 балів. Оцінювання відвідування лекційних занять не здійснюється.

Після завершення вивчення змістових модулів передбачено виконання модульної контрольної роботи.

Модульний контроль проводиться у формі тестових завдань, що охоплюють навчальний матеріал дисципліни. Результати модульного контролю враховуються у межах 60 балів поточного та періодичного контролю і не утворюють додаткових балів понад установлені 60 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. Екзамен проводиться у формі тестування та містить 40 тестових завдань, що охоплюють зміст навчальної дисципліни. За кожну правильну відповідь здобувач отримує 1 бал. Максимальна кількість балів за екзамен становить 40 балів.

Критерієм оцінювання екзамену є кількість правильно виконаних тестових завдань: одна правильна відповідь відповідає 1 балу. Таким чином, результат екзамену може становити від 0 до 40 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума балів за поточний контроль (максимум 60 балів) та підсумкове оцінювання (екзамен – максимум 40 балів). Під час такого оцінювання навчальних досягнень поточний контроль здійснюється за 5-бальною системою з наступним автоматичним переведенням у 60-бальну університетську шкалу шляхом множення середньоарифметичного значення на коефіцієнт переведення 12, а результати підсумкового контролю оцінюються від 0 до 40 балів залежно від повноти виконаного підсумкового завдання.

Визнання результатів, здобутих у неформальній освіті

Під час оцінювання знань і вмінь здобувачів можуть бути враховані результати навчання, отримані у **неформальній освіті**. Для цього, здобувач освіти, що має підтвердження про результати навчання у неформальній освіті (сертифікат, диплом чи інший документ), звертається із письмовою заявою в деканат факультету і складає підсумковий контроль предметній комісії. Наявність підтверджуючих документів є підставою для зарахування окремої теми лекційного чи практичного заняття, змістовного модуля чи всього навчального матеріалу

дисципліни за умови, що програма неформальної освіти повністю відповідає робочій програмі дисципліни.

Зараховується відповідна кількість годин, здобутих у неформальній освіті, відповідно до документів, що підтверджують її проходження. Одна година неформальної освіти відповідає одній академічній годині навчальної дисципліни. Визнання результатів неформальної освіти здійснюється за умови їх відповідності тематиці та результатам навчання дисципліни. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається за результатами передбачених робочою програмою контрольних заходів.

Академічна доброчесність

Під час виконання всіх видів навчальних і контрольних завдань здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Не допускаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, використання сторонньої допомоги під час контрольних заходів та інші форми академічної недоброчесності.

Під час підготовки письмових робіт усі використані джерела мають бути належним чином зазначені.

Використання інструментів генеративного штучного інтелекту здійснюється відповідно до принципів академічної доброчесності та локальних нормативних документів Поліського національного університету. Здобувач вищої освіти несе відповідальність за достовірність, самостійність та обґрунтованість поданих на оцінювання результатів.

Не допускається використання інструментів генеративного штучного інтелекту для створення змісту відповідей, виконання письмових, практичних, індивідуальних та інших видів самостійних робіт, а також генерування змістової частини презентацій. Допускається використання таких інструментів виключно для технічного та візуального оформлення матеріалів за умови обов'язкового зазначення факту їх використання у роботі, поданій на оцінювання.

9. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет, об'єкт, завдання та основні категорії психології сім'ї.
2. Становлення психології сім'ї як наукової дисципліни та її місце в системі психологічних наук.
3. Основні теоретичні підходи до психологічного вивчення сім'ї.
4. Сім'я як мала соціальна група та цілісна психологічна система.

5. Основні характеристики сімейної системи: цілісність, взаємозалежність, гомеостаз, ієрархія та здатність до змін.

6. Значення психології сім'ї у професійній діяльності практичного психолога.

7. Історичні особливості розвитку шлюбно-сімейних відносин.

8. Соціокультурні особливості становлення та розвитку української сім'ї.

9. Сучасні форми сім'ї та шлюбу, їхні психологічні характеристики.

10. Основні функції сім'ї та особливості їх реалізації в сучасному суспільстві.

11. Соціально-економічні, демографічні та культурні чинники трансформації сучасної сім'ї.

12. Психологічне благополуччя сім'ї та чинники її здорового функціонування.

13. Структура сім'ї та основні характеристики її функціонування.

14. Сімейні ролі, рольові очікування та особливості їх узгодження.

15. Сімейні підсистеми, ієрархія та межі сімейної системи.

16. Сімейні правила, традиції, міфи та сценарії.

17. Сімейна згуртованість, гнучкість та адаптивність.

18. Особливості сімейної комунікації та психологічні наслідки її порушень.

19. Психологічна сутність кохання та його значення у формуванні подружніх стосунків.

20. Основні психологічні теорії кохання: підходи З. Рубіна, Е. Гетфілд, Дж. Лі та Р. Стернберга.

21. Психологічні чинники міжособистісної привабливості та вибору шлюбного партнера.

22. Основні теорії та моделі вибору шлюбного партнера.

23. Мотивація вступу у шлюб та психологічна готовність до подружнього життя.

24. Етапи формування подружньої пари та особливості дошлюбних взаємин.

25. Подружня адаптація, психологічна сумісність і чинники задоволеності шлюбом.

26. Поняття життєвого циклу сім'ї та основні підходи до його періодизації.

27. Психологічні особливості молодої сім'ї та завдання початкового етапу сімейного життя.

28. Перехід до батьківства та психологічні зміни сімейної системи після народження дитини.
29. Особливості функціонування сім'ї з дітьми дошкільного, молодшого шкільного та підліткового віку.
30. Сепарація дорослих дітей і трансформація взаємин між поколіннями.
31. Основні психологічні моделі та стилі батьківського виховання.
32. Теорія прихильності та її значення для формування дитячо-батьківських взаємин.
33. Міжпоколінні взаємини та передача сімейних моделей поведінки.
34. Поняття сімейного конфлікту, його причини та основні види.
35. Психологічні особливості подружніх, дитячо-батьківських і міжпоколінних конфліктів.
36. Динаміка сімейного конфлікту та основні моделі конфліктної поведінки.
37. Конструктивні та деструктивні способи розв'язання сімейних конфліктів.
38. Нормативні сімейні кризи: причини, прояви та особливості подолання.
39. Ненормативні сімейні кризи: чинники виникнення та психологічні наслідки.
40. Психологічні ресурси сім'ї у подоланні конфліктів і кризових ситуацій.
41. Домашнє насильство: психологічні ознаки, відмінності від сімейного конфлікту та принципи забезпечення безпеки.
42. Розлучення як психологічний процес: причини, етапи та особливості переживання.
43. Психологічні наслідки розлучення для дорослих членів сім'ї.
44. Вплив розлучення батьків на дітей та чинники їхньої психологічної адаптації.
45. Співбатьківство після розлучення: психологічні умови конструктивної взаємодії.
46. Психологічні особливості повторного шлюбу та формування нових партнерських стосунків.
47. Реконструйована сім'я: структура, рольові взаємини та труднощі адаптації її членів.
48. Вплив війни та тривалого стресу на функціонування сімейної системи.
49. Трансформація сімейних ролей, меж і взаємин в умовах війни.
50. Психологічні особливості сімей, які переживають вимушене переміщення та тривалу розлуку.

51. Психологічні виклики сімей військовослужбовців і ветеранів.
52. Особливості возз'єднання сім'ї та адаптації після повернення військовослужбовців.
53. Переживання втрати, невизначеної втрати та тривалого очікування в сімейній системі.
54. Сімейна резильєнтність: чинники, ресурси та механізми підтримання психологічного благополуччя.
55. Основні напрями психологічної підтримки сімей у період війни та повоєнної адаптації.
56. Мета, завдання та принципи психологічного дослідження сім'ї.
57. Основні методи психологічного вивчення сімейної системи та особливості їх застосування.
58. Генограма як метод дослідження сімейної історії та міжпоколінних взаємин.
59. Методи дослідження структури сім'ї, сімейних ролей, меж і характеру взаємодії.
60. Психодіагностичні методи дослідження подружніх взаємин і задоволеності шлюбом.
61. Методи психологічного дослідження дитячо-батьківських взаємин.
62. Етичні принципи, вимоги до психодіагностичних методик та обмеження психологічної діагностики сім'ї.
63. Мета, завдання, основні принципи та форми психологічної допомоги сім'ї.
64. Основні теоретичні підходи та моделі сімейного психологічного консультування.
65. Етапи сімейного консультування: встановлення контакту, визначення запиту, формулювання цілей і планування допомоги.
66. Професійна позиція психолога та особливості встановлення консультативного контакту із сім'єю.
67. Основні методи й техніки психологічного консультування сім'ї.
68. Професійно-етичні принципи сімейного консультування, межі компетентності психолога та підстави для перенаправлення до інших фахівців.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний та періодичний контроль			Підсумковий контроль (екзамен)	Сума балів
Змістовний модуль 1	Змістовний модуль 2			

Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Індивідуальне самостійне завдання		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	40	100
Модульна контрольна робота– 5												

Примітка: лекції не оцінюються

Оцінювання кожного з виконаних практичних завдань здійснюється за такими критеріями:

Оцінка	**Критерії оцінювання навчальних досягнень**
5 балів	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності й помилки.
2 бали	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однозначної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом і не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання: університетська (100-бальна) та національна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Для екзамену
90-100	Відмінно
75-89	Добре
60-74	Задовільно

менше 60	Незадовільно

11. Політики дисципліни

Політика виконання практичних і самостійних завдань. Здобувачі вищої освіти зобов'язані своєчасно та якісно виконувати практичні й самостійні завдання відповідно до вимог робочої програми навчальної дисципліни. Практичні завдання передбачають аналіз сімейних ситуацій, розв'язання навчальних кейсів, побудову генограм та екомап, опрацювання психодіагностичних методик, складання порівняльних таблиць і схем. Під час виконання завдань необхідно застосовувати науково обґрунтовані психологічні підходи, аргументувати висновки та дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Політика академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання всіх видів навчальних завдань і проходження контрольних заходів. Не допускаються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів психологічних досліджень, списування, привласнення чужих висновків і подання згенерованих матеріалів як результатів власного дослідження без належного опрацювання. Використані наукові джерела мають бути належним чином зазначені. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до чинних нормативних документів університету.

Політика професійної етики та психологічної безпеки. Під час вивчення дисципліни обов'язковим є дотримання професійно-етичних принципів діяльності психолога: поваги до гідності та прав людини, конфіденційності, добровільності, недискримінації, професійної відповідальності та компетентності. У процесі аналізу сімейних взаємин необхідно уникати оцінних суджень, стигматизації та нав'язування особистих переконань щодо шлюбу, батьківства, гендерних ролей, сімейних цінностей і форм сімейного життя. Забороняється розголошувати особисту інформацію, отриману під час навчальних обговорень. Виконання практичних завдань не повинно створювати психологічної загрози для учасників освітнього процесу.

Політика роботи з чутливим змістом. Навчальна дисципліна передбачає розгляд психологічно чутливих тем, зокрема сімейних конфліктів, домашнього насильства, розлучення, втрати, порушень дитячо-батьківських взаємин, наслідків війни та кризових ситуацій. Обговорення таких питань здійснюється з дотриманням принципів травмаінформованого підходу, психологічної безпеки та поваги до особистого досвіду здобувачів освіти. Не допускається примусове розкриття особистих або сімейних обставин, пережитого травматичного досвіду чи інформації про близьких. Здобувачі мають право відмовитися від особистого

саморозкриття та виконати альтернативне навчальне завдання без зниження оцінки. Для практичного аналізу переважно використовуються умовні або належним чином знеособлені випадки.

Політика використання психодіагностичних методик. Застосування психодіагностичних інструментів під час навчальних занять здійснюється виключно з освітньою метою, відповідно до призначення методик, вимог їх застосування та професійно-етичних стандартів. Здобувачі повинні враховувати валідність, надійність, обмеження та умови інтерпретації результатів психологічного дослідження. Забороняється проводити психологічне обстеження членів власної сім'ї або інших осіб без їхньої добровільної інформованої згоди, а також використовувати результати навчальних досліджень для встановлення психологічних чи психіатричних діагнозів. Побудова генограм та екомап здійснюється переважно на основі умовних навчальних випадків.

Політика відвідування та участі в заняттях. Відвідування лекційних і практичних занять та активна участь у навчальній діяльності здійснюються відповідно до вимог організації освітнього процесу в університеті. Здобувачі повинні дотримуватися правил академічної комунікації, поважати позиції інших учасників обговорення та конструктивно взаємодіяти під час групової роботи. Пропущені практичні заняття підлягають відпрацюванню у визначеному викладачем порядку. Оцінювання здійснюється за результатами виконання навчальних завдань і демонстрації відповідних знань та вмінь.

Політика професійної відповідальності. Під час опанування дисципліни здобувачі вищої освіти повинні усвідомлювати межі професійної компетентності психолога та відповідальність за використання психологічних знань у роботі із сім'єю. Навчальні завдання, рольові вправи та моделювання консультативних ситуацій не є самостійним здійсненням професійної психологічної практики. Не допускається встановлення психіатричних діагнозів, надання категоричних висновків щодо функціонування конкретної сім'ї або застосування психотерапевтичних втручань без відповідної підготовки та професійного супроводу. Особлива увага приділяється розпізнаванню ситуацій домашнього насильства, загроз безпеці дітей та інших членів сім'ї, необхідності дотримання відповідних процедур захисту й перенаправлення до компетентних фахівців і служб.

Політика оцінювання та підсумкового контролю. Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до затверджених критеріїв і передбачає поточний та підсумковий контроль, виконання індивідуального самостійного завдання і складання екзамену. Максимальна кількість балів за кожну з десяти тем

становить 5 балів, за модульну контрольну роботу – 5 балів, за індивідуальне самостійне завдання – 5 балів. Загальна кількість балів за поточний та підсумковий контроль становить 60 балів, за екзамен – 40 балів. Підсумкова оцінка визначається за 100-бальною шкалою відповідно до встановлених в університеті вимог.

12. Ключові терміни навчальної дисципліни

№	Термін	Відповідник англійською мовою
1.	Психологія сім'ї	Family Psychology
2.	Сімейна система	Family System
3.	Сімейні взаємини	Family Relationships
4.	Функції сім'ї	Family Functions
5.	Структура сім'ї	Family Structure
6.	Сімейні ролі	Family Roles
7.	Сімейні межі	Family Boundaries
8.	Подружні взаємини	Marital Relationships
9.	Життєвий цикл сім'ї	Family Life Cycle
10.	Дитячо-батьківські взаємини	Parent–Child Relationships
11.	Сімейний конфлікт	Family Conflict
12.	Сімейна криза	Family Crisis
13.	Сімейна резильєнтність	Family Resilience
14.	Психологічна діагностика сім'ї	Family Psychological Assessment
15.	Сімейне психологічне консультування	Family Counseling

13. Рекомендована література

Основна

1. Кові С., Кові С., Кові М. Дж., Кові П. Дж. (2022). 7 звичок високоефективного шлюбу. Як у вирії життя поставити стосунки на перше місце /переклад з англ. Катерини Корнієнко. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 160 с.

2. Марценюк М. О. (2015). Психологія сім'ї. Мукачево: Видавництво: МДУ, 2016. 94 с.

3. Олійник О.В. (2019). Школа подружнього життя : навчально-методичний посібник для тренерів : за заг. ред. Сіданіч І.Л. Дніпро: «Середняк Т.К.№, 2019. 152 с.

4. Поліщук В. М., Ільїна Н. М., Поліщук С. А. та ін. Психологія сім'ї. Навчальний посібник. Київ: Університетська книга, 2018. 282 с.

5. Помиткіна Л. В., Злагодух В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. (2010). Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.

6. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. (2021). Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога. Хмельницький: Видавництво «Polylux design & print», 2021. 52 с.

7. Потапчук Є. М., Карпова Д. Є. (2021). Психологічна діагностика сімейних ролей як моделей поведінки подружжя: довідник сімейного психолога. Хмельницький: Видавництво «Polylux design & print», 2021. 52 с.

8. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.

9. Психологія сімейних взаємин. Навчальний посібник [за заг. редакцією М.С. Корольчука]. Київ: Ніка-центр, 2012. 296 с.

10. Столярчук О. А. (2015). Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.

11. Ушакова І. М. (2017). Психологія сім'ї: конспект лекцій. Харків, НУЦЗУ, 2019. 90 с.

14. Електронні інформаційні ресурси

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. Режим доступу: www.dnpb.gov.ua

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua

3. Бібліотечно-інформаційний ресурс Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича. Режим доступу: http://www.lib.zt.ua/

4. Бібліотека Поліського національного університету. Режим доступу: http://lib.znau.edu.ua/jirbis2/

5. Пошукова система наукової літератури. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk

6. Пошукова система наукової літератури Academia. Режим доступу: https://www.academia.edu